

***Tjiltän mazar* i Yarkand och *De sju muhammedanernas mazar* i Kaltala: jämförande forskning mellan två helgongravar i Östturkestan (Xinjiang)**

Introduktion

Jag söker härmed *Föreningen Svenska Istanbulinstitutets Vänners* resestipendium för att undersöka två muslimska helgongravar i Yarkandområdet i södra Xinjiang, Kina under sommaren/hösten 2014. Med anledning av en nyligen återfunnen karta över området som kommit fram vid inventering av Svenska Missionskyrkans lokaler i Stockholm vill jag besöka två *mazarer* (helgongravar) som beskrivs av missionsläkarens Gustaf Raquette i boken *På Obanade Stigar* från 1917. Den ena *mazaren* ligger i Yarkand medan den andra enligt Raquette skall ligga i byn Kaltala lite längre västerut. Fram till nu har jag inte kunnat härleda exakt var Kaltala ligger. Genom kartfyndet öppnas nya möjligheter. Resultaten av fältresan redovisas senare i lämplig tidskrift. Resultaten kommer också vara underlag för vidare forskning om helgongravars historia och utveckling i området.

Bakgrund till Svenska Missionsförbundets arbete i Östturkestan (Xinjiang)

Under åren 1892-1938 bedrev Svenska Missionsförbundet sitt missionsarbete i Östturkestan (Xinjiang). Under denna period byggdes missionsstationer i oas-städerna Kashgar, Hancheng, Yengihissar och Yarkand. Missionsarbetet bedrevs främst bland den turksspråkiga muslimska befolkningen (uighurer), men också bland områdets kinesisktalande befolkning och innefattade bland annat barnhem, skolor, sjukhus och ett tryckeri i Kashgar. Genom att missionärerna levde på samma plats under längre tidsperioder, erhöll de stor kunskap om vardagsliv, språk, kultur, seder och religiösa sedvänjor.

I detta sammanhang var böcker, artiklar och särskilt brev viktiga medel för att ge löpande information till vänner, familjemedlemmar och församlingar i Sverige om hur det såg ut på missionsfältet. Böcker och missionspublikationer innehöll ofta förutom text, rikligt med bildmaterial, och det står klart att stora resurser lades ner på att dokumentera seder och bruk med hjälp av kamera.

Ett bra exempel är boken *På Obanade Stigar* som utkom år 1917. Denna volym som publicerades då missionärerna hade verkat i Östturkestan i 25 år avhandlar en rad mängd ämnen såsom områdets geografi, historia, språk, religion, missionärernas vardagsupplevelser

o.s.v. Boken är rikt illustrerad. Trots betydande insatser av bl.a. Gunnar Jarring, John Hultvall och Samuel Fränne är en stor del av missionsmaterialet fortfarande outforskat. En stor del brev, handskrifter, publikationer och fotografier från Östturkestan finns bevarade i olika arkiv.

Gustaf Raquettes artikel om Tjiltän *mazar*

Bland Östturkestan-missionärerna är missionsläkaren Gustaf Raquette en av de mest framstående. Förutom sin missionsgärning är han är främst känd för sin kunskap inom ämnet östturkiska. Han publicerade en rad böcker i detta ämne och var också Gunnar Jarrings språklärare. Men han skrev också i likhet med många andra missionärer utförligt om andra ämnen såsom lokala förhållanden, och i synnerhet om islam.

I uppsatsen ”Tjiltän” i *På Obanade Stigar* beskriver han för de svenska läsarna vad en muslimsk helgongrav är för något. I uppsatsen som är mycket detaljerad nämner han två helgongravar. Den ena kallas för Chiltän *mazar* och ligger i Yarkand medan den andra som ligger i en by vid namn Kaltala kallas för ”De sju muhammedanernas mazar”. Medan Gustaf Raquette ger utförlig information om helgongravens *Tjiltän* i Yarkand, vilken jag besökt vid två tillfällen (år 2006, 2008.) ger han mycket lite information om helgongravens i Kaltala.¹ Detta gäller både text och bild. I Raquettes artikel ingår ett antal fotografier tagna av John Törnqvist, en av de främsta fotograferna bland de svenska missionärerna. Raquette nöjer sig med att säga att den helgongravens i Kaltala ligger ”en halv dagsled väster om Jarkend”² och att de två helgongravarna delar samma *täzkirä*, vilket i sig är anmärkningsvärt. En *täzkirä* är en berättelse om helgongravens historia och information om helgonet som ligger begravd eller har verkat där.

Ett stort problem har varit att lokalisera helgongravens i Kaltala enbart genom Raquettes knapphändiga information. Vid mina besök i Xinjiang har jag flera gånger försökt att ta reda på var denna ort ligger men inte fått något tillförlitligt svar. Genom mitt arbete på Svenska missionskyrkans arkiv har jag vintern 2014 hittat en karta som tidigare tillhört Samuel Fränne.³ På kartan som utarbetats av missionär Högberg som verkade som missionär i

---

¹ Hällzon, Patrick, ”I Gunnar Jarrings fotspår till östturkestanska mazarer.” I: Schlyter (ed.) *Dragomanen*. 10-11:2006/2007. Stockholm, 2008, s. 230-239. Jag har i en kommande artikel översatt Gustaf Raquettes sammanfattning av helgonberättelse i sin helhet till engelska. Se ”Mazars and a Story or Two: Pilgrimage in the Footsteps of Swedish Missionaries in East Turkestan (1892-1938).” I: Jun Sugawara (ed.) *Studies on Islamic Sacred Sites in Central Eurasia*. Fuchu: Tokyo University of Foreign Studies Press.

² Raquette, Gustaf, ”Tjiltän: Historien om en helgongrav.” I: Lundahl, J. E. (ed.) *På obanade stigar: Tjugofem år i Ost-Turkestan. Svenska Missionsförbundets mission i Ost-Turkestan*. Stockholm, 1917, s. 201-215.

³ Samuel Fränne samlade under 1980-talet in en mängd fotografier från området. Dessa bilder finns nu på Riksarkivet i Stockholm.

Kashgar finns orten Kaltala utmärkt. Det är troligt att namnet på orten har ändrats sedan dess. Det är också möjligt att mazaren inte finns kvar.

Min forskning syftar till att ta reda på vad orten Kaltala heter idag, om helgongraven finns kvar och om den finns kvar, att besöka den, samla in information om helgonberättelsen samt undersöka eventuell kontinuitet och förändring i de två respektive helgongravarnas utveckling. Eftersom jag för tillfället arbetar med bildmaterial taget av missionärer i Östturkestan hoppas jag kunna finna fotografier på Kaltala-mazaren. Jag måste dock identifiera helgongraven på plats i Xinjiang för att kunna jämföra med eventuella fotografier i samlingarna i Sverige.

Min bakgrund

Min bakgrund är inom turkologi och Centralasiens kultur och språk, i synnerhet turkiska språk. Min forskning har fokuserat på pilgrimsfärder och festivaler bland den muslimska och turkiskspråkiga folkgruppen uigurer i Xinjiang, Kina. Jag har varit i Xinjiang vid tre tillfällen och har besökt cirka 20 olika helgongravar i området. Vissa av dessa har jag besökt vid fler än ett tillfälle. Jag har föreläst om detta ämne vid ett antal konferenser och föredrag samt publicerat ett antal artiklar uppsatser i detta ämne. För tillfället är jag engagerad i två projekt som båda syftar till att bevara och tillgängliggöra unikt källmaterial från området.

Fältstudie

Fältstudien kommer att genomföras genom resa till Urumchi, Xinjiang med flyg och vidare resa till Yarkand med tillgängliga transportmedel. Dokumentation av helgongravarna kommer att ske genom fotografering, videoupptagning, spontanintervjuer av lokalbefolkning i Kaltala och Yarkand, besökare till helgongravarna, helgongravarnas föreståndare samt uiguriska forskare verksamma inom bland annat religionshistoria och antropologi. Intervjuerna kommer att genomföras dels på engelska samt genom lokala informanter som kommer att genomföra intervjuer på uiguriska.